

Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri Prieļu rajonā

Ar šādu virsrakstu «Novadnieka» 1992. gada 7., 10. un 12. novembra numuros bija publicēts mans raksts, kurā sniedzu ziņas par 12 Lāčplēša Kara ordeņa (LKO) kavalieriem, kuri dzimuši Prieļu rajonā.

Ir nepārbaudītas ziņas vēl par dažiem LKO kavalieriem, kuri dzimuši Prieļu rajonā, bet to skaitu un vārdus vēl droši nevar minēt, jo Latvijas valsts vēstures arhīvā (LVVA) trūkst personālo lietu vairāk nekā pusei no LKO kavalieriem. Šīs ziņas jāmeklē citos dokumentos.

Šajā rakstā sniedzu ziņas vēl par diviem mūsu novada lāčplēšiem, kuru personālas lietas LVVA ir saglabājušas.

ANTONS GEDUŠS — 8. Daugavpils kājnieku pulka seržants (ordeņa nr.942). Dzimis 1899. gada 5. maijā Līvānu pagasta Gedušu ciemā (tagad Turku pagastā) zemnieka Antona Geduša 4 bērnu ģimenē. Tēvam piederēja 25 pūrvietas (9,1 ha) zemes.

Latvijas nacionālajā armijā iesaukts 1919. gada 13. jūnijā Līvānu pagasta Gruguļos. Sakumā cīnījās Ziemeļlatvijas partizānu pulka, vēlāk — 2. Cesu kājnieku pulka II rotas, beidzot — 8. Daugavpils kājnieku pulka sastāvā. Piedalījās cīņās pret bermontiešiem un Padomju Krievijas sarkanajai armijai līdz Latvijas pilnīgai atbrīvošanai, bet pēc tam varāk kā gardu armijas rindas sargāja Latvijas austrumu robežu. Par kaujas nopelniem paaugstināts par kaprāli, vēlāk — seržantu.

Sevišķu pašziedību, drosmi un varonību Antons Gedušs parādīja kaujā 1919. gada 14. oktobrī, kad Latvijas armijas daļas pie Jumpravniņas (tagadējā Ogres rajonā) foršēja Daugavu. Būdam 2. Cesu kājnieku pulka II rotas ložmetēju instruktors, kaprālis Antons Gedušs brīvprātīgi pieredzējis veikt kaujas uzdevumu. Viņš zemi stipras bermontiešu uguns pārceļas pāri Daugavai un nekavējoties atklāja ložmetēju uguni uz kaimiņnieku caurpūšinoja tā ložmetēju. Tas deva iespēju arī pārējām Latvijas armijas daļām pārceļties uz Daugavas kreiso krastu un izvērst tālāko uzbrukumu. Par šo varoņdarbu Antons Gedušs arī apbalvots ar LKO.

Demobilizēts 1921. gada 26. novembrī. Kā Brīvības cīņu dalībniekam Antonam Gedušam no valsts zemes fondā Līvānu pagastā bija piešķirta jaunsaimniecība ar 4,989 ha platību.

Pēc viņa tālākām gaitām trūkst ziņu. Pēc II pasaules kara viņš it kā bijis nacionālais partizāns un 1953. gadā kritis kaujā pret padomju okupantiem Kūkās vai to

apkārtnē (tagadējā Jēkabpils rajona Kūku pagastā).

FERDINANDS PLIKŠS — 1. Liepājas kājnieku pulka kapteinis, vēlāk — 11. Dobeles kājnieku pulka pulkvežleitnants (ordeņa nr. 1615). Dzimis 1896. gada 5. augustā (pēc vecā stila — 24. jūnijā) Vārkavas pagasta Znotiņos (tagad Sutru pagastā) zemnieku ģimenē. Tēvs — Ferdinands, Znotiņu muižas pārvaldnieks, māte — Jule, sieva — Anna (dz. Skujiņa).

Beidzis Dagdas pilsētas skolu un Pēterburgas politehnikuma mērniecības nodaļu ar mērnieka tehniku grādu. Strādājis par mērnieku Pēterburgā.

Krievu armijā iesaukts 1915. gada augustā 178. rezerves pulka Staraja Rusā. Pēc mācību komandas beigšanas nosūtīts uz fronti 267. kājnieku pulkā. 1916. gada februārī komandēts uz Irkutskas praporščiku skolu. To pabeidzot, kā labākais atstāts turpat citu apmācīšanai, beidzot ieņemdamas Kolla sistēmas ložmetēju komandas priekšnieka amatu. Pēc boļševiku apvērsuma 1917. gada no Irkutskas atgriezās pie saviem vecākiem, kuri toreiz dzīvoja Rezeknes apriņķī.

1918. gadā vācu okupācijas laikā bija Rezeknes apriņķa policijas iecirkņa priekšnieks. 1918. gada 22. novembrī brīvprātīgi iestājās Ziemeļlatvijas partizānu pulka Rezeknes nodaļā, kur tika iecelts par ložmetēju komandas priekšnieku. Ar kaujām pret uzbrūkušās Padomju Krievijas sarkanajai armijai ar savu pulku atkāpās līdz Rīgai, bet pēc tam aizgāja uz Liepāju, kur 1919. gada janvārī iestājās ģenerāļa A.P. Livena nodaļā un kā ložmetēju komandas komandieris ar to piedalījās Kurzemes un Zemgales atbrīvošanā no lieliniekiem. Pēc Jelgavas atbrīvošanas izstājās no ģenerāļa Livena nodaļas un Rīgā iestājās Liepājas jaunformējamo spēku 9. rotā. Pēc paša vēlēšanas 1919. gada 24. jūnijā nosūtīts uz fronti,

kur iedalīts Latvijas 1. Neatkarības bataljona ložmetēju rotā kā vada komandieris un šī bataljona sastāvā piedalījās visās kaujās pret lieliniekiem Latgales frontē, palīdzams tur arī pēc ieskaitīšanas kopā ar bataljonu 1. Liepājas kājnieku pulkā līdz Latvijas pilnīgai atbrīvošanai. Par kaujas nopelniem paaugstināts par kapteini.

Ferdinands Plikšs izcili varonību un kaujas vadīšanas māku parādīja 1920. gada 22. janvārī. Viņam ar nelielu kājnieku grupu un vienu ienaidniekam atņemtu lielgabalu bija uzdots ieņemt Kuļņevas (tagad Mežvidu) staciju un apkārtnes ciemus ienaidnieka vienību, kuru pabalstīja bruņotais vilciens, atklājot nāvīgu uguni no lielgabaliem, ložmetējiem un šautenēm izrādīja ārkārtīgi savu pretošanos. Neskatoties uz briesmām, kapteinis Ferdinands Plikšs strauji savu lielgabalu pievirzīja ļoti tuvu ienaidniekam un atklāja pret to uguni, tādejādi piesaistīdamas sev pretinieka artilērijas un ložmetēju darbību un kavēdamas viņu darboties pret saviem kājniekiem. Veikli vadīdamas uguni no sava lielgabala, Ferdinands Plikšs piespieda ienaidnieka bruņoto vilcienu atiet, sadragājot tam arī pakāpejo platformu, to dodams iespēju savai nelielajai kājnieku grupai bez lieliem zaudējumiem ieņemt Kuļņevas (Mežvidu) staciju un apkārtnes ciemus, sagremot 26 gūstekņus, un iegūt trofejas — ložmetēju, 5 telefonu aparātus, municiju, rotas kancelejas piederumus u.c. Par šo varoņdarbu Ferdinands Plikšs arī apbalvots ar LKO.

1920. gada 22. martā Ferdinands Plikšam tika uzdots formēt pulka mācību komandu un tajā pašā reizē viņš tika iecelts par šīs komandas priekšnieku. Pulku pārformējot tika atva staltas, viņš 1921. gada 7. februārī tika iecelts par Instruktoru rotas komandieri, bet vēlāk — par pulka I. rotas komandieri. 1922. gada 18. novembrī komandēts uz vīrsnieku kursiem, bet pēc to beigšanas dienēja pulkvežleitnanta pakāpē Daugavpils districētājā 11. Dobeles kājnieku pulkā. Kopš padomju okupācijas 1940. gada par Ferdinanda Plikša likteni nekas nav zināms.

Viņam Itāles apriņķa Asares pagastā piederēja Kļaviņu mājas. Ferdinands Plikšs apbalvots arī ar Trju Zvaigžņu ordeni.

Antons Anspaks